

UDC 364-4:[376-056.24+364.694]:[331.5:005.51]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/32.214509>

Dr. Marta KOZAK,
orcid.org/0000-0002-8204-110X
Kandydat Nauk Biologicznych
Docent, Katedra Socjologii i Pracy Socjalnej
Uniwersytet Narodowy "Politechnika Lwowska"
(Kijów, Ukraina) *m_fedyk@yahoo.com*

Dr. Tereza KŁYMUS,
orcid.org/0000-0003-0954-7275
Kandydat Nauk Pedagogicznych
Starszy Wykładowca, Katedra Socjologii i Pracy Socjalnej
Uniwersytet Narodowy "Politechnika Lwowska"
(Lviv, Ukraina) *terif9950@gmail.com*

Dr. Olha HERUS,
orcid.org/0000-0003-1780-3793
Kandydat Nauk Socjologicznych
Starszy Wykładowca, Katedra Socjologii i Pracy Socjalnej
Uniwersytet Narodowy "Politechnika Lwowska"
(Lviv, Ukraine) *oljagerus@gmail.com*

PROBLEMY ROZWOJU ORGANIZACJI W DZIEDZINIE NADANIA USŁUG SOCJALNYCH OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM

Artykuł rozważa i bada specyfikę świadczenia usług socjalnych osobom niepełnosprawnym na różnych wydziałach świadczących usługi edukacyjne, medyczne i socjalne osobom niepełnosprawnym. Określono rolę organizacji pozarządowych w świadczeniu usług społecznych na poziomie lokalnym poprzez mechanizm zamówień społecznych. Zbadano zagrożenia związane ze świadczeniem usług społecznych na poziomie państwowym i pozarządowym. Przeanalizowano aktualny stan wdrażania mechanizmu porządku społecznego w zakresie usług społecznych na Ukrainie oraz zidentyfikowano problemy utrudniające jego praktyczne zastosowanie. Przeprowadzono analizę algorytmu korzystania z usług społecznych na Ukrainie i na jej podstawie ujawniono ważną rolę w interdyscyplinarnym podejściu trzech organizacji międzyresortowych do problematyki usług społecznych. Istnieją trzy główne ogniwa w świadczeniu usług osobom niepełnosprawnym: zdrowie, edukacja i sektor społeczny. Przedstawiono i przeanalizowano model interakcji interdyscyplinarnej w sferze zdrowia, edukacji i społeczeństwa jako model otrzymywania wysokiej jakości usług przez osoby z niepełnosprawnościami w ścisłej współpracy międzysektorowej. Ustala się, że konieczne jest także stopniowe przechodzenie od finansowania budżetowego świadczeniodawców do innej formy bezpośredniego finansowania - zamawiania usług socjalnych, które odbywa się na zasadzie zakupu usług, gdzie kierownik budżetu staje się pełnoprawnym klientem dla osób trzecich – konsumentów usług, finansowanie "pieniędzy na osobę". Stwierdzono, że osoba niepełnosprawna ma równe prawo do korzystania z usług edukacyjnych, edukacyjnych i socjalnych oraz przedstawiono podejście skoncentrowane na modelu. Analiza aktualnego stanu porządku społecznego zarówno na poziomie państwowym, jak i niepaństwowym ujawniła główne przeszkody i problemy w organizacji porządku społecznego osób z niepełnosprawnościami.

Słowa kluczowe: *usługi socjalne, osoby z niepełnosprawnością, sfera socjalna, instytucje socjalne.*

Марта КОЗАК,
orcid.org/0000-0002-8204-110X
кандидат біологічних наук,
доцентка кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) *m_fedyk@yahoo.com*

Тереза КЛИМУС,
orcid.org/0000-0003-0954-7275
кандидат педагогічних наук
старша викладачка кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) *terif9950@gmail.com*

Ольга ГЕРУС,
 orcid.org/0000-0003-1780-3793
 кандидат соціологічних наук,
 старша викладачка кафедри соціології та соціальної роботи
 Національного університету «Львівська політехніка»
 (Львів, Україна) oljagerus@gmail.com

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ ІЗ НЕПОВНОСПРАВНІСТЮ

У статті розглянуто та досліджено специфіку надання соціальних послуг людям з обмеженими можливостями в різних відділах, що надають освітні, медичні та соціальні послуги людям з інвалідністю. Була визначена роль НГО у наданні соціальних послуг на місцевому рівні через механізм соціальних закупівель. Були вивчені ризики, пов'язані з наданням соціальних послуг на державному та неурядовому рівнях. Проаналізовано сучасний стан запровадження механізму соціального замовлення у сфері соціальних служб в Україні, визначено проблеми, що перешкоджають його практичному застосуванню. Проведено аналіз алгоритму використання соціальних послуг в Україні, на його основі виявлено важливу роль у міждисциплінарному підході трьох міжвідомчих організацій до питання соціальних послуг. Існують три основні ланки надання послуг людям з обмеженими можливостями: охорона здоров'я, освіта та соціальний сектор. Представлено та проаналізована модель міждисциплінарної взаємодії у сферах здоров'я, освіти та соціальній галузі як модель отримання якісних послуг особами з інвалідністю в тісній міжгалузевій співпраці. Визначено, що необхідне також здійснення поступового переходу від кошторисного фінансування постачальників соціальних послуг до іншої форми прямого фінансування – замовлення соціальних послуг, яке здійснюється за принципом купівлі послуг, де розпорядник бюджетних коштів стає повноцінним замовником послуг на користь третіх осіб – споживачів послуг, так зване фінансування «гроші за особою». Виявлено, що особа з інвалідністю має рівне право на отримання освітніх, медичних та соціальних послуг, представлено модель клієнтоцентрованого підходу. Проведено аналіз сучасного стану соціального замовлення на державному та недержавному рівнях, виявлено основні перепони та проблеми в організації соціального замовлення для осіб з інвалідністю.

Ключові слова: соціальні послуги, інваліди, соціальна сфера, соціальні інститути.

Marta KOZAK,
 orcid.org/0000-0002-8204-110X
 Candidate of Biological Sciences,
 Associate Professor at the Department of Sociology and Social Work
 Lviv Polytechnic National University
 (Lviv, Ukraine) m_fedyk@yahoo.com

Tereza KLYMUS,
 orcid.org/0000-0003-0954-7275
 Candidate of Pedagogical Sciences
 Senior Lecturer at the Department of Sociology and Social Work
 Lviv Polytechnic National University
 (Lviv, Ukraine) terif9950@gmail.com

Olha HERUS,
 orcid.org/0000-0003-1780-3793
 Candidate of Sociological Sciences
 Senior Lecturer at the Department of Sociology and Social Work
 Lviv Polytechnic National University
 (Lviv, Ukraine) oljagerus@gmail.com

PROBLEMS IN DEVELOPMENT OF AN ORGANIZATION IN THE FIELD OF PROVIDING SOCIAL SERVICES FOR PEOPLE WITH DISABILITY

The article considers and investigates the specifics of providing social services to people with disabilities in various departments that provide educational, medical and social services to people with disabilities. The role of NGOs in providing social services at the local level through the social procurement mechanism was identified. The risks associated with the provision of social services at the state and non-governmental levels were studied. The current state of implementation of the social ordering mechanism in the field of social services in Ukraine is analyzed and the problems that hinder its

practical application are identified. The analysis of the algorithm of using social services in Ukraine is carried out and on its basis the important role in the interdisciplinary approach of three interdepartmental organizations to the issue of social services is revealed. There are three main links in providing services to people with disabilities: health, education and the social sector. The model of interdisciplinary interaction in the spheres of health, education and social as a model as a model of receiving quality services by persons with disabilities in close intersectoral cooperation is presented and analyzed. It is determined that it is also necessary to make a gradual transition from budget financing of social service providers to another form of direct financing – ordering social services, which is carried out on the principle of purchasing services, where the budget manager becomes a full customer for third parties – consumers of services. financing “money per person”. It was found that a person with a disability has an equal right to receive educational, educational and social services and a model-centered approach is presented. The analysis of the current state of the social order at both the state and non-state level revealed the main obstacles and problems in the organization of the social order for people with disabilities.

Key words: social services, people with disabilities, social sphere, social institutions.

Sformułowanie problemu. Grupy społeczne ludzi oraz ich interesy, wartości życiowe, bezpieczeństwo społeczne, socjalna infrastruktura, działalność której skierowana w kierunku nadania usług socjalnych, bezpośrednio same usługi socjalne i stosunki społeczne są głównymi elementami sfery społecznej. Warto podkreślić, że we współczesnych realiach Ukrainy własne element świadczenia usług socjalnych potrzebują reformowania i kardynalnych zmian.

Podstawowym dokumentem prawnym, który reguluje sferę świadczenia usług socjalnych jest Ustawa Ukrainy “O usługach socjalnych”. Według Ustawy definicja usług socjalnych brzmi następująco: usługi socjalne jest to kompleks pomagających jednostkom, poszczególnym grupom społecznym, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie mogą jej pokonać samodzielnie, aby rozwiązać ich problemy życiowe. Pod mianem “trudnej sytuacji życiowej” rozumiemy takie okoliczności, które są spowodowane niepełnosprawnością, stanem zdrowia, wiekiem, sytuacją społeczną, nawykami życiowymi, sposobem życia, z powodu których osoba częściowo lub całkowicie nie ma (nie są nabyte lub utracone) zdolności do samodzielnego zadbania o osobiste (rodzinne) życie i uczestniczyć w życiu publicznym (Про соціальні послуги). Sektor miejski (komunalny) – instytucje własności komunalnej, które świadczą usługi społeczne (socjalne) i są podporządkowane organom samorządu terytorialnego. Sektor pozarządowy – organizacje publiczne, charytatywne, religijne i indywidualne, których działalność związana jest ze świadczeniem usług socjalnych.

Analizując obecny stan świadczenia usług socjalnych na Ukrainie, należy zauważyć, że w ostatnim czasie w celu reformy systemu usług społecznych opracowano nową edycję Ustawy “O usługach socjalnych”, która przewiduje następcie: po-pierwsze, decentralizację w systemie świadczeń usług społecznych, co ma zabezpieczyć aktywizację

rozwoju usług socjalnych na poziomie wspólnoty terytorialnej, po-drugie, zapewnienie ukierunkowania na konkretnego odbiorcę usług socjalnych i zaspokajania potrzeb każdego obywatela; po-trzecie, stworzenie konkurencyjnego środowiska na rynku usług socjalnych, szerokie zaangażowanie do świadczenia usług organizacji pozarządowych.

Analiza badań. W naszym artykule oparliśmy się na badaniach krajowych naukowców, którzy dokładnie przestudiowali aspekty systemu ochrony socjalnej jak na przykład: O. Kochemyrovska, V. Motornyuk, M. Kravchenko, O. Glebushkina, G. Kachura i przepisów w tej kwestii.

Cel artykułu. Analiza stanu i etapów porządku społecznego w kontekście reformy usług edukacyjnych, medycznych i socjalnych.

Przedstawienie głównego materiału. Naszym zdaniem konieczne jest również stopniowe przejście od finansowania dostawców usług społecznych za pomocą kosztorysów do innej formy bezpośredniego finansowania, mianowicie zamówienie usług społecznych, realizowane na zasadzie zakupu usług, gdzie zarządzający funduszami budżetowymi staje się pełnoprawnym klientem usług na rzecz osób trzecich – konsumentów usług, tzw. finansowanie “pieniądze dla osoby”. Zamówienia społeczne są również praktykowane w postępowych krajach europejskich. Dla przykładu, odsetek od środków, które są przedmiotem obrotu w sektorze niepublicznym i przydzielone za pośrednictwem mechanizmów państwowych kontraktów socjalnych w Niemczech wynosi 70%, w Francji – 80% (К. де Нойбуьр та ін.). Z przykrością możemy powiedzieć, że zamówienie społeczne, biorące początek jeszcze w roku 1996 w Odessie, wciąż pozostaje jako innowacyjny fenomen społeczny, a nie jako mechanizm, szeroko stosowany w działalności praktycznej.

Mówiąc o świadczeniu usług socjalnych dla osób niepełnosprawnych warto zauważyć, że system, istniejący w Ukrainie wciąż koncentruje się na opiece nad osobami społecznie narażonymi

w placówkach stacjonarnych, głównie w domach-internatach. Jednocześnie podporządkowanie różnym ministerstwom i departamentom rozbudowanej sieci instytucji społecznych, powoduje brak jednego efektywnego podejścia do finansowania stacjonarnych placówek, świadczących usługi społeczne. Oni są finansowane z budżetów różnych szczebli, ponadto zasady finansowania znacznie różnią się. Tak, do przykładu, wydatki na działalność zakładów stacjonarnych, podlegających Ministerstwu Ochrony Zdrowia, są określane wychodząc z struktury populacji odpowiedniej jednostki administracyjnej. Finansowanie instytucji przebywających w kompetencji Ministerstwa Polityki Społecznej i Ministerstwa Edukacji zależy od liczby osób w nich przebywających lub liczby osób odbierających z nich usługi. Faktycznie finansowanie jest skierowane na utrzymanie placówek stacjonarnych, a nie na rozwój systemu świadczenia usług. Biorąc pod uwagę ten fakt, że finanse są przydzielone ze względu na 1 osobę, a nie na 1 usługę socjalną taka sytuacja wpływa na jakość świadczących usług (M. Кравченко). System usług społecznych, którego część stanowią organizacje pozarządowe (NGO), znajduje się w Ukrainie w początkowej fazie rozwoju i wymaga dalszej adaptacji do potrzeb mieszkańców. W Ustawie “O usługach socjalnych” określono, że świadczenia usług socjalnych mogą realizować nie tylko państwowe, ale i organizacje pozarządowe. Do niepublicznych usługodawców społecznych, prawo odnosi: “organizacje pozarządowe, charytatywne, religijne i osoby fizyczne, których działalność polega na świadczeniu usług socjalnych” (Гусак, 2008).

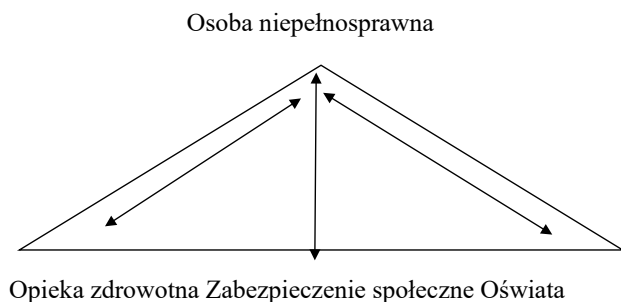
Niepatrząc na wzrost aktywności NGO, większość niepublicznych organizacji w Ukrainie ma pewne trudności w wypełnieniu swoich funkcji, są one powiązane z: 1) brakiem regularnego finansowania; 2) brakiem odpowiednich umiejętności i kwalifikacji liderów (kierowników) i pracowników; 3) problemami ze szkoleniem i rozwojem zawodowym pracowników; 4) niską aktywnością i niskim poziomem zaufania do usług organizacji pozarządowych ze strony obywateli; 5) brakiem otwartości władz i chęci współpracy z organizacjami pozarządowymi (Кочемировська, 2012).

W Ukrainie istnieje kilka sposobów finansowania z budżetu państwowego usług, świadczących przez NGO: zamówienie publiczne usług; dotacje państwowe, dotacje na realizację projektów społecznych; kontraktowanie społeczne (zamówienie na realizację programu świadczenia usług socjalnych). Kraje rozwinięte (np. Holandia, Polska, USA) nadali przewagę mechanizmu “kupna” (nabywania) usług socjalnych przez organizacje niepaństwowe, a nie

bezpośrednie świadczenie tych usług obywatelom przez państwo (Система соціального захисту, 2014). Zamówienia publiczne na usługi społeczne świadczone przez podmioty niepaństwowe nie są należycie zapewniane przez obowiązujące ustawodawstwo krajowe. W 2014 roku w Ukrainie zaczęto wprowadzać mechanizm zamówienia publicznego usług społecznych w organizacji niepaństwowych. Niedoskonałość tego mechanizmu skutkowałą bardzo niskim wskaźnikiem jego realizacji. Wyjątkiem mogą być tylko przedsiębiorstwa i organizacje publiczne osób niepełnosprawnych, w których państwo kupuje określone towary, roboty lub usługi. Przy tym wyżej wymienionym instytucjom przyznaje się preferencje ustawodawcze w przetargach przed innymi producentami. Trzeba podkreślić, że prawie brak zamówień publicznych na usługi socjalne – nie tylko luka legislacyjna, większość niepaństwowych organizacji nie jest dziś gotowa konkurować z sektorem komercyjnym na równych warunkach. Należy zauważyć, że na Ukrainie istnieją szczególne czynniki, które utrudniają rozwój rynku usług socjalnych. Najbardziej widoczne to są problemy legislacyjne, m.in. niedoskonałość ustawodawstwa (Ustawy Ukrainy “O usługach socjalnych”), niedofinansowanie instytucji w zakresie świadczenia usług społecznych, rozbieżność sieci instytucji budżetowych w zakresie świadczenia usług społecznych z jej uprawnieniami, brak standartów uniwersalnych, dotyczących usług socjalnych dla osób niepełnosprawnych, zwłaszcza rehabilitacji socjalnej. Niedoskonałość Ustawy “O usługach socjalnych” przede wszystkim dotyczy zapewnienia mechanizmów tworzenia rynku usług socjalnych, w szczególności nie ma jasnej definicji rodzajów usług i ich klasyfikacji, biorąc pod uwagę te, które zapewniają organizacje pozarządowe (Моторнюк, 2016: 189).

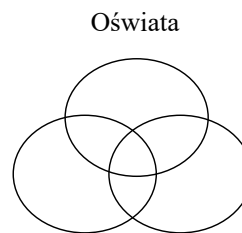
Państwowa monopolizacja rynku usług socjalnych i dystrybucji zamówień jest kolejnym blokiem problemów systemu świadczeń społecznych. Państwo dominuje w systemie usług społecznych, ponieważ ich świadczenie leży w kompetencji 3 ministerstw (Ministerstwo Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji i Ministerstwo Zdrowia Ukrainy). Wskazany system oparty jest na nieporęcznej, zbiurokratyzowanej sieci państwowych i gminnych instytucji ochrony socjalnej i usług społecznych. Warto również zauważyć, że brak jednego podejścia i rozgałęzienie utrudnia uzyskanie usług socjalnych na tym samym poziomie instytucji. Naprzykład, dziecko z niepełnosprawnością może otrzymywać usługi rehabilitacyjne w instytucjach sfery społecznej, usługi edukacyjne w placówkach

oświatowych (usługi korekcyjne), usługi medyczne w zakładach opieki zdrowotnej. Jednak w USA lub w krajach Europy Zachodniej, dziecko z niepełnosprawnością, otrzymuje wszystkie usługi, jakich potrzebuje w jednym miejscu, na przykład, w instytucji edukacyjnej, w przeciwieństwie do doświadczeń ukraińskich, gdzie konieczne jest ubieganie się o przyjęcie do odpowiedniej instytucji, która specjalizuje się na tych czy innych usługach. Na rycinie 1 graficznie przedstawiamy działalność instytucji w świadczeniu usług socjalnych dla osób niepełnosprawnych na Ukrainie. Tak więc są to ośrodki rehabilitacyjne (wdrażające kompleks usług rehabilitacyjnych); instytucje medyczne (wdrażające leczenie w szpitalu lub wsparcie medyczne); instytucje ogólnokształcące, które przystąpiły do edukacji włączającej (wdrażające usługi edukacyjne); specjalna placówka edukacyjna (realizująca usługi edukacyjne i korekcyjne); ośrodek opieki dziennej (realizuje programy społeczno-kulturalne) (Реабілітація осіб з інвалідністю, 2017). Dla porównania na rycinie 2 przedstawiono międzysektorową współpracę między różnymi wydziałami w zakresie doświadczeń zagranicznych.

Ryc. 1. Ukraińskie doświadczenie w świadczeniu usług społecznych na Ukrainie

Jak już zaznaczyliśmy, w sektorze publicznym aktualnie usługi socjalne są świadczone w zależności od podporządkowania instytucji na poziomie Ministerstwa Edukacji i Nauki, Ministerstwa Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Ochrony Zdrowia, co skolei prowadzi to minimalizacji usług, świadczących w jednej placówce i w miejscu zamieszkania. Niżej graficznie przedstawiliśmy otrzymanie usług socjalnych osobą niepełnosprawną od razu w trzech płaszczyznach, które swoją drogą pracują według jednego państwowego programu pomocy osobom niepełnosprawnym. Bardzo ważną rzeczą jest tworzenie jednej platformy dla otrzymania niezbędnych usług w miejscu zamieszkiwania osoby niepełnosprawnej.

Opieka zdrowotna Zabezpieczenie społeczne

Ryc. 2. Realizacja wspólnej pracy ministerstw w krajach Europy Zachodniej

Organizacje, pracujące z osobami o potrzebach specjalnych tworzone są głównie z inicjatywy rodziców dzieci niepełnosprawnych lub osób niepełnosprawnych. (Przykładem może służyć funkcjonujący we Lwowie ośrodek edukacyjno-rehabilitacyjny dla dzieci i młodzieży “Dżereło”, założycielami i fundatorami którego była grupa rodziców. Na dzień dzisiejszy jest to placówka mieszanej formy własności). Ich pomoc ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do poprawy sytuacji ekonomicznej rodziny – dostarczania pomocy materialnej, pomocy humanitarnej, leków. Szczególną uwagę zwraca się także na problem rehabilitacji socjalnej (resocjalizacji), integrację osób z niepełnosprawnością ze społeczeństwem. Oprócz form wypoczynku, ważne miejsce zajmują takie zajęcia takie jak: kształtowanie i rozwój umiejętności pracy, które są dostępne dla danej osoby ze względu na jej osobliwości, cechy szczególne. Działania organizacji pozarządowych pracujących z osobami o specjalnych potrzebach są ważnym czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju ich potrzeb kulturowych, edukacyjnych, potrzeb opieki zdrowotnej, rozwiązywania problemów, nawiązywania kontaktów społecznych i angażowania się w aktywne życie społeczne. Wszystkie rodzaje pracy są realizowane w formie usług społecznych, które otrzymują osoby o potrzebach specjalnych (Глебушкіна, Качура, 2000: 34–39).

Wyodrębniliśmy następujące usługi: *wczesna interwencja* – kompleksowe, międzysektorowe (angażujące specjalistów z różnych dziedzin: edukacji, ochrony zdrowia, sfery socjalnej), wsparcie dla rodziny, w której urodziło się dziecko z osobliwościami rozwoju. Gdy dziecko jest w grupie ryzyka, rodzice potrzebują specjalistycznego wsparcia psychologicznego i specjalistycznego w zakresie opieki i wychowania takiego dziecka. Zazwyczaj świadczona na czas usługa wczesnej interwencji może zapobiec pogłębieniu lub nawet początku niepełnosprawności. *Edukacja włączająca* – wszystkie dzieci począwszy z placówek przedszkolnych uczą

się razem, bez względu na specyfikę rozwoju. Na Ukrainie, w miastach obwodowych, istnieją instytucje państwowe i niepaństwowe, które realizują program wczesnej interwencji. Jednak nie wszystkie instytucje publiczne świadczą usługi wczesnej interwencji dzieciom z grupy ryzyka. Zaliczamy do nich ośrodki edukacyjno-rehabilitacyjne, ośrodki typu inclusive-resource, oprócz tego nie wszystkie placówki opieki zdrowotnej świadczą taką usługę. Dziś priorytetowym dla państwa Ukraińskiego jest wprowadzenie usługi wczesnej interwencji jako procesu deinstytucjonalizacji. Sama koncepcja „usługi” w tym kontekście jest taka, że dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, oprócz elementu edukacyjnego, ma prawo i możliwość otrzymania pomocy w formie asystenta dziecka / nauczyciela, sala zasobów, podręczników specjalnych oraz innych edukacyjnych materiałów. Oprócz tego może liczyć na specjalne przygotowanie i należytą wiedzę nauczyciela/wychowawcy/pedagoga; zaangażowanie niezbędnych specjalistów; elastyczność w procesie uczenia dziecka / ucznia; adaptację środowiska edukacyjnego do potrzeb dziecka / ucznia. Usługi socjalne – prawo do opieki dziennej to obecność osoby niepełnosprawnej w instytucji w ciągu dnia, w którym osoby niepełnosprawne otrzymują odpowiednią opiekę, jednak zgodnie z obowiązującymi przepisami instytucja ta nie świadczy usług rehabilitacyjnych lub edukacyjnych. Przyjęcie do takich instytucji odbywa się na podstawie umowy, bez wymogu podania indywidualnego programu rehabilitacyjnego, który swoją drogą określa listę niezbędnych usług rehabilitacyjnych dla przywrócenia lub utrzymania podstawowych funkcji danej osoby. Usługi rehabilitacyjne – usługi świadczone zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacyjnym (IPR do 2 lat) i mające charakter rekomendacyjny (Про затвердження Положення, 2007). Należy zauważyć, że zawarcie IPR jest nieskuteczne, ponieważ odbywa się w placówkach opieki zdrowotnej, bez zaangażowania niezbędnych specjalistów w dziedzinie edukacji, opieki społecznej, w związku z czym raczej jest elementem biurokratyzacji. Pozostaje otwartym pytaniem kontroli za wykonaniem indywidualnego programu rehabilitacyjnego. Na poziomie Ministerstwa Polityki Społecznej jest zorganizowany scentralizowany bank danych, zawierający informację o osobach niepełnosprawnych, który służy do obliczenia finansowania tych lub innych usług w zależności od potrzeb. Jednak warto zauważyć że IPR nie zawsze spełniają potrzeby osób niepełnosprawnych, zwłaszcza w przypadku braku w komisji specjalistów w zakresie rehabilitacji fizycznej, pedagogów, psychologów, przedstawicieli instytucji

i ośrodków rehabilitacyjnych, centrum inkluzywno-zasobowych (Inclusive Centres Resource).

Natomiast na Ukrainie ustawa przewiduje realizację resocjalizacji w instytucjach znajdujących się na obszarze, na którym dziecko mieszka. Jednak w większości wypadków ośrodki rehabilitacyjne, w których dziecko może otrzymać rehabilitację społeczną, znajdują się w miastach obwodowych. Według danych Państwowej Służby Statystyki Ukrainy liczba ośrodków rehabilitacji społecznej i psychologicznej dla dzieci na koniec 2017 roku wynosiła 75, w tym miejsc 3007 (Państwowa Służba Statystyki Ukrainy, 2018). Według informacji, podanej Wydziałem rehabilitacji i zatrudnienia osób niepełnosprawnych Departamentu Zabezpieczenia Socjalnego na Ukrainie stanem na 01.01.2018 są: 118 Centrum Rehabilitacji Społecznej dla dzieci niepełnosprawnych, 4 ośrodki rehabilitacji zawodowej niepełnosprawnych, 29 ośrodków kompleksowej rehabilitacji osób niepełnosprawnych, 2 Placówki typu mieszanego (kompleksowa rehabilitacja) dla osób niepełnosprawnych z powodu zaburzeń intelektualnych (Державна служба статистики України, 2018). Świadczenie usług rehabilitacji społecznej na Ukrainie jest realizowane przez ośrodki rehabilitacyjne, mianowicie – ośrodki rehabilitacji kompleksowej. W przeciwieństwie do tego, na przykład w Austrii i Zjednoczonym Królestwie dziecko może otrzymywać te same usługi w instytucjach edukacyjnych. Naszym zdaniem takie podejście jest bardziej odpowiednie do potrzeb klienta, ponieważ dziecko ma możliwość przebywania w otoczeniu integracyjnym, w przeciwieństwie do doświadczeń ukraińskich, gdy jest to «specjalne środowisko», czy to w placówce rehabilitacyjnej, czy w specjalnej placówce edukacyjnej. Zgodnie z rezolucją w sprawie zatwierdzenia procedury przyznawania niektórym kategoriom osób usług zintegrowanej rehabilitacji (abilitacji) Gabinetu Ministrów Ukrainy dzieci poniżej trzeciego roku życia, w których znaleziono naruszenie rozwoju, powinny otrzymywać usługi rehabilitacji społecznej w państwowych zakładach rehabilitacyjnych. Wstęp do instytucji realizowany jest poprzez złożenie szeregu dokumentów, a także indywidualnego planu rehabilitacji i sprawozdania zespołu specjalistów instytucji edukacyjno-rehabilitacyjnej.

Wspierane zakwaterowanie – to miejsce zamieszkania osoby niepełnosprawnej w specjalnie wyposażonym domu razem z wszystkimi członkami społeczności. Osoby niepełnosprawne pozostawione bez opieki w większości przypadków znajdują się w domach opieki geriatrycznej lub w budynkach-internatach psycho-neurologicznych. Ważne jest

również *wsparcie społeczne* – kompleksowa usługa zapewniająca pełne wsparcie dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin: od doradztwa, oceny potrzeb, rozwoju umiejętności po wsparcie w miejscu pracy. Tak więc Ukraina nie ma jednego systemu świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych. Każde ministerstwo zapewnia szereg usług, które praktycznie nie są ze sobą styczne. Ustawodawstwo przewiduje prawo do korzystania z usług socjalnych w odpowiednich instytucjach, wprowadzenie kształcenia integracyjnego, w którym dzieci niepełnosprawne mogą uzyskać wykształcenie średnie i wyższe (opcjonalne), także Ministerstwo Ochrony Zdrowia zapewnia leczenie szpitalne lub niestacjonarne, Komisja Lekarska wydaje IPR dla osób niepełnosprawnych, ustanawia status osoby niepełnosprawnej. Ministerstwo Opieki Społecznej jest odpowiedzialne za przyznawanie świadczeń osobom niepełnosprawnym. Tak więc osoba ze

specjalnymi potrzebami otrzymuje każdą usługę w oddzielnej instytucji, która nie współpracuje ze sobą. Nie ma również jednego zintegrowanego programu, który mógłby działać na poziomie państwa i zapewniałby otrzymanie usług wielodyscyplinarnego zespołu specjalistów w jednej instytucji.

Wnioski. Więc, problemem pozostaje brak standardu państwowego, dotyczącego nadania usług rehabilitacji socjalnej, krytycznie mała ilość placówek, świadczących kompleksowe usługi socjalne. Niedostateczny rozwój infrastruktury usług społecznych, brak należytego finansowania publicznego odpowiednich projektów (w tym organizacji niepublicznych i komercyjnych) niewystarczający poziom systemu zarządzania jakością usług społecznych skutkują tym, że poziom jakości usług socjalnych dla mieszkańców Ukrainy w większości przypadków wciąż pozostaje niezadowolający.

BIBLIOGRAFIA

1. Про соціальні послуги : Закон України від 19 червня 2003 р. № 966–IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
2. Про затвердження Порядку надання окремим категоріям осіб послуг із комплексної реабілітації (абілітації) : Постанова Кабінету Міністрів України Київ. 2007
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 757 «Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда
4. Нойбург К. де, Кастонгей Дж., Ролан К. Системи соціального захисту населення й адресна соціальна допомога: уроки європейського досвіду. URL: http://siteresources.worldbank.org/SAFETYNETSANDTRANSFERS/Resources/281945-1123255153992/1525234-1123255179743/deNeubourg_SSN_EULessons.
5. Глебушкіна О., Качура Г. Київ: громадські організації, благодійні фонди. *Інформаційні матеріали, практичні поради недержавним організаціям*. Київ, 2000.
6. Гусак Н. Соціальна реабілітація: підходи до визначення поняття. *Соціальна політика і соціальна робота* : український науковий і громадсько-політичний часопис. 2008. № 1. С. 103–114.
7. Соціальний захист населення України : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018.
8. Кочеміровська О. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні : аналітична доповідь. Київ, 2012.
9. Кравченко М. Механізми децентралізації соціальних послуг в Україні. *Демократичне врядування* : науковий вісник. 2014. № 14. С. 12–19.
10. Моторнюк У. Аналіз сучасного стану надання соціальних послуг в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2016. № 8. С.187–190.
11. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. Київ, 2014.
12. Реабілітація осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю : статистичний збірник / Департамент соціального захисту осіб з інвалідністю. Відділ реабілітаційних послуг та зайнятості осіб з інвалідність. 2017. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/8361.html>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 966–IV Pro socialjni poslughy. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15>. [Law of Ukraine of 19.06.2003 № 966–IV On social services URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15> [in Ukrainian].
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennja Porjadku nadannja okremym katehorijam osib poslugh iz kompleksnoji rehabilitaciji (abilitaciji). Kyjiv. 2007. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the Procedure for Providing Complex Rehabilitation (Habilitation) to Certain Categories of Persons. Kiev. 2007 [in Ukrainian].
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 travnja 2007 r. № 757 “Pro zatverdzhennja Polozhennja pro indyvidualjnu proghramu rehabilitaciji invalida”. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of May 23, 2007 № 757 “On approval of the Regulations on the individual rehabilitation program for the disabled” [in Ukrainian].
4. K. de Nojburgh, Dzh. Kastonghej, K. Rolan. Systemy socialjnogho zakhystu naselelnnja j adresna socialjna dopomogha: uroky jevropejsjkogho dosvidu. URL: <http://siteresources.worldbank.org/SAFETYNETSANDTRANSFERS/>

Resources/281945-1123255153992/1525234-1123255179743/deNeubourg_SSN_EU Lessons. [K. de Neuburg, J. Kastongay, K. Rolen Systems of social protection of the population and targeted social assistance: lessons of European experience / URL: http://siteresources.worldbank.org/SAFETYNETSANDTRANSFERS/Resources/281945-1123255153992/1525234-1123255179743/deNeubourg_SSN_EU Lessons [in Ukrainian].

5. Ghljebushkina O., Kachura Gh., Kyjiv: ghromadsjki orghanizaciji, blaghodijni fondy. Informacijni materialy, praktychni porady nederzhavnym orghanizacijam. Kyjiv, 2000. [Glebushkina O., Kachura G., Kyiv: public organizations, charitable foundations. Information materials, practical advice to non-governmental organizations. Kyiv, 2000 [in Ukrainian].

6. Ghusak N. Je. Socialjna reabilitacija: pidkhody do vyznachennja ponjattja. "Socialjna polityka i socialjna robota: ukrajinsjkyj naukovyj i ghromadsjko-politychnyj chasopys". 1/2008, s. 103–114. [Gusak NE Social rehabilitation: approaches to the definition. "Social Policy and Social Work: Ukrainian Scientific and Socio-Political Journal". 1/2008, s. 103–114 [in Ukrainian].

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajiny. Socialjnyj zakhyst naseleennja Ukrajiny. Statystychnyj zbirnyk. Kyjiv, 2018. [State Statistics Service of Ukraine. Social protection of the population of Ukraine. Statistical collection. Kyiv, 2018 [in Ukrainian].

8. Kochemyrovsjka O. O., Osnovni naprjamy optymizaciji systemy socialjnogho zakhystu v Ukrajini : analitychna dopovidj. Kyjiv, 2012. Kochemyrovska O. O. The main directions of optimization of the social protection system in Ukraine: analytical report. Kyiv, 2012 [in Ukrainian].

9. Kravchenko M. Mekhanizmy decentralizaciji socialjnykh poslugh v Ukrajini, "Demokratyчне vrjaduvannja. Naukovyj visnyk. 14/2014, s. 12–19. [Kravchenko M. Mechanisms of decentralization of social services in Ukraine, "Democratic governance. Scientific Bulletin". 14/2014, p. 12–19 [in Ukrainian].

10. Motornjuk U. I. Analiz suchasnogho stanu nadannja socialjnykh poslugh v Ukrajini. "Svitove ghospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny" 8/2016, s. 187–190 [Motornyuk V. I. Analysis of the current state of social services in Ukraine. "World Economy and International Economic Relations". 8/2016, p. 187–190 [in Ukrainian].

11. Systema socialjnogho zakhystu ta socialjnogho zabezpechennja v Ukrajini. Realjnyj stan ta perspektyvy reformuvannja. Kyjiv, 2014 [The system of social protection and social security in Ukraine. The real state and prospects of reform. Kyiv, 2014 [in Ukrainian].

12. Reabilitacija osib z invalidnistju ta ditej z invalidnistju (statystychnyj zbirnyk) Departament socialjnogho zakhystu osib z invalidnistju. Viddil reabilitacijnykh poslugh ta zajnjatosti osib z invalidnistj. 2017. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/8361.html> [Rehabilitation of persons with disabilities and children with disabilities (statistical collection) Department of Social Protection of Persons with Disabilities. Department of Rehabilitation Services and Employment of Persons with Disabilities. 2017. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/8361.html> [in Ukrainian].